

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ І МЕХАНІЗМИ РОЗВИТКУ ТЕКСТИЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА ЇЇ СИРОВИННОЇ БАЗИ

Наумова Л.М.

Розглянуто концептуальні засади формування стратегії розвитку текстильної промисловості та її сировинної бази, яка може бути покладена у основу галузевих програмних документів. Визначено організаційно-економічні засади реалізації стратегічних напрямків розвитку.

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки України характеризується переходом від довготривалої кризи до стадії прогресивного розвитку. Однак, процеси розвитку за галузями економіки відбуваються нерівномірно, у деяких галузях продовжуються кризові явища, занепад виробництва. В системі соціально-економічних трансформацій виняткове місце посідає проблема відставання у розвитку важливіших галузей господарства, до яких належить текстильна промисловість та виробництво сировини для неї, де склалося особливо скрутне становище.

Ситуація, в якій опинилася текстильна промисловість України та її сировинна база, вимагає розробки стратегії взаємопов'язаного переходу підприємств обох сфер у новий стан та розвитку знову створеної системи.

Аналіз публікацій. Проблема розвитку текстильної промисловості та її сировинної бази приділяється значна увага з боку вчених та практиків, присвячуються наукові та аналітичні статті [1-6]. У вказаних роботах розглянуто проблемні питання розвитку текстильної промисловості та сільськогосподарського виробництва текстильної сировини. Втім, проблему не можна вважати вирішеною, оскільки сьогодні не існує програмних, або хоча б концептуальних документів присвячених спряженому розвитку виробництва текстилю та сировинних ресурсів.

Формулювання цілей статті. У цій статті автори пропонують власний погляд на концепцію розвитку текстильної промисловості та її сировинної бази, яка може бути покладена у основу галузевих програмних документів.

Виклад основного матеріалу. Досвід реформування економіки української промисловості показав, що реформи не завжди дають відповідну віддачу через недостатню урегульованість на державному рівні питань поповнення обігового капіталу, відсутність цивілізованого власника, неадаптованість законодавства до нашої економічної дійсності та національного світогляду. Тому, тільки науково обґрунтований системний і послідовний підхід до економічних проблем становлення та розвитку вітчизняного виробництва дозволить проникнути у дійсну сутність проблеми розвитку провідних секторів національної економіки – промислового й аграрного виробництва, з урахуванням реалій їх функціонування.

Існує декілька вагомих причин необхідності одночасного підйому текстильного та аграрного секторів:

- по-перше, текстильна промисловість не може відігравати свою традиційну роль у розвитку економіки, якщо не будуть об'єднані її людські й матеріальні ресурси і не буде розроблена дієва національна політика в галузі текстильного виробництва;

- по-друге, з розвитком текстильної промисловості та її сировинної бази активізується процес спеціалізації, що дозволить забезпечити конкурентоспроможність вітчизняного виробництва товарів народного споживання;

- по-третє, існують галузі народного господарства, які не слід залишати у ізоляції. Нерозвиненість текстильної промисловості веде до майбутньої залежності України від іноземних виробників. Наявність власної сировинної бази та об'єднання зусиль промисловості й сільського господарства складає основу для свободи вибору у розвитку економіки. Прискорене масштабне використання потенціалу текстильного та аграрного виробництва дозволило б вже у найближчі часи покращити стан не тільки в цих галузях, але й у галузях, котрі використовують текстильні товари.

Втім, більшість великих підприємств легкої промисловості України сьогодні працює на засадах давальницької сировини через постійний дефіцит фінансових ресурсів. Головний сенс роботи на давальницькій сировині полягає у збереженні необхідної частини існуючих потужностей. Однак, використання закордонними фірмами потужностей українських підприємств веде до того, що капітал, який надходить у зв'язку з цим у нашу країну, потім покидає її. Причому покидає її разом із доданою вартістю, яка формується на території України, при використанні вітчизняних ресурсів. Іноземні партнери таким

опосередкованим засобом використовують на території України робочу силу, обладнання, енергію та інші ресурси, при цьому їх не зупиняє високий рівень економічних ризиків.

Можна виділити такі фактори, які об'єктивно створюють привабливі умови для залучення іноземних капіталів до сільського господарства та легкої промисловості України: порівняно низька вартість робочої сили, низька плата за користування обладнанням, низькі ціни покупки сільськогосподарської сировини. Вартість користування цими ресурсами у нашій країні менша ніж у країнах Західної Європи. Ніякий розсудливий підприємець не запропонує більшу ціну, ніж та, що на мінімальну суму менша за внутрішню ціну. Отже, низька ціна ресурсів формується внутрішніми умовами України. Однак, низька ціна покупки ресурсів не відповідає їх фактичній вартості, витратам на їх видобуток (або виробництво) та відновлення, які є значно вищими.

У зв'язку з вище наведеним, вважаємо, що на даному етапі розвитку економіки України стратегію розвитку виробництва та переробки текстильної сировини треба формувати на засадах протекціонізму. Проте не на засадах загальнодержавного протекціонізму, а на засадах диференційованого галузевого протекціонізму. Протекціонізм можливий у окремо взятій галузі лише за умови існування закінченого циклу виробництва. Такими галузями, наприклад, є вовняна промисловість та лляна промисловість України.

Протекціоністська стратегія, яка захищає інтереси вітчизняного виробника, захищає ринок України від інтервенції іноземних товарів невисокої якості, є цілком реалістичною.

Необхідно визначити шляхи розв'язання проблем відродження та подальшого розвитку текстильної галузі, виходячи з нових завдань, що постали перед текстильними, обробними та сировинними підприємствами в умовах поживавлення економіки, активізації процесів міжнародної інтеграції.

Галузі, що мають обмежені природні ресурси або втратили свою сировинну базу у період економічної кризи, опинилися перед проблемами ресурсного забезпечення розвитку виробництва. Текстильна промисловість України своєчасно не підтримала організаційно та фінансово аграрний сектор виробництва текстильної сировини, зокрема, вирощування льону та бавовни, вівчарство. У теперішній час основним фактором, що на 90 % визначає катастрофічне скорочення виробництва текстильних підприємств є відсутність сировини.

Бавовна для України є імпоротною сировиною і планувати роботу

бавовняних текстильних підприємств тільки з її використанням ненадійно, тим більше створювати стратегічні плани. На фоні цього, значною альтернативою бавовні в Україні може стати льон. Як вказувалося раніше, текстильні вироби з льону мають вищі медико-біологічні та захисні властивості порівняно з бавовною.

Розвиток текстильної промисловості та її сировинної бази зумовлює необхідність пошуку та впровадження нових стратегій управління підприємствами та галуззю в цілому. Відсутність досвіду, слабка організаційна та методична допомога, динамічні зміни умов функціонування сільськогосподарських підприємств та ризик сезонного виробництва визначили відсутність комплексного підходу до розробки та реалізації стратегії розвитку вівчарських, льонарських та бавовновиробляючих господарств.

Основою успішного проведення реформи текстильних виробництв повинна бути добре функціонуюча сировинна база. Вона дозволить реалізувати зв'язки між учасниками та складовими частинами господарського організму галузі. Надійна сировинна база є стрижнем у розвитку та успішному функціонуванні агротекстильних виробництв і необхідною передумовою росту та стабілізації економіки текстилю. Отже, найважливіше на сучасному етапі розвитку текстильної промисловості – створити надійну систему сировинної бази.

Через центральну роль сировини на початковій фазі переходу до певного типу об'єднання, пріоритетне значення повинне бути надано ефективному використанню ресурсів та адаптації до сучасних умов економіки України. Така реформа у подальшому повинна забезпечити механізм, за допомогою якого інтегровані агротекстильні формування зможуть підвищувати або зменшувати активність у економіці і аграрної, і текстильної галузей, правильно використовуючи фінансові важелі.

Все це визначає необхідність здійснення комплексу організаційно-правових, економічних і техніко-технологічних заходів, розрахованих як на близьку, так і на довгострокову перспективу, які б забезпечували розвиток аграрно-текстильних інтегрованих структур у самому тісному зв'язку з процесами, що відбуваються у світовій та вітчизняній економіці, сприяли розвитку продуктивних сил країни, соціальному забезпеченню населення.

Стратегія розвитку галузі повинна мати на меті:

- створення умов для подальшого розвитку текстильної промисловості та її сировинної бази;
- поетапну реалізацію інституційних перетворень у текстильному та

аграрному секторах економіки на основі вдосконалення управління, розмежування функцій державного, регіонального і господарського управління, розвитку конкурентного середовища на ринку текстильних товарів;

- прискорення модернізації виробничо-технічної бази текстильної промисловості та сільськогосподарського виробництва сировини, формування нових підходів в інноваційно-інвестиційній політиці, спрямованій на виконання завдань Концепції, включаючи залучення капіталу у всіх формах, які не заборонені діючим законодавством України;

- прискорення інтеграції підприємств у вигляді агротекстильних альянсів на принципах взаємовигідних інтересів, адаптації національного законодавства до існування інтегрованих структур, наближення до міжнародних стандартів, технічних, техніко-експлуатаційних та економічних вимог у сфері агротекстильного інтегрованого виробництва.

Основними завданнями на шляху забезпечення реалізації цілей стратегії повинні стати:

- формування єдиного правового полі діяльності текстильних та сільськогосподарських сировинних підприємств з врахуванням вітчизняних і міжнародних норм;

- впровадження ефективної системи державного регулювання і контролю ринку текстильних товарів для забезпечення розвитку вітчизняного виробництва;

- посилення координуючої ролі держави у розвитку агротекстильних інтеграцій, насамперед спільного (міжнародного) значення, підвищенні ефективності взаємодії з підприємствами інших галузей народного господарства;

- створення умов для підвищення конкурентоспроможності національних текстильних підприємств на внутрішньому і зовнішньому ринках за рахунок реалізації комплексу заходів державної підтримки українських сільськогосподарських виробництв текстильної сировини та текстильних підприємств;

- ефективне функціонування національних інтегрованих структур та об'єднання їх в єдину систему агротекстильного комплексу, що включає в себе технологічний ланцюг „сільське господарство – первинна обробка – текстиль - збут”, з використанням переваг географічного положення;

- вироблення та реалізація відповідно до умов ринкової економіки механізмів прямої та непрямой державної фінансової підтримки

сировинних сільськогосподарських підприємств текстильної промисловості;

- створення єдиного інформаційного простору агротекстильного комплексу на основі впровадження сучасних інформаційних та управлінських систем, розвитку інформаційних баз;

- розвиток та активізація наукового потенціалу текстильної галузі, розвиток орієнтованої на перспективу системи підготовки та перепідготовки кадрів сільськогосподарської сировинної сфери і текстильної промисловості;

- вироблення та реалізація соціальної політики в агротекстильній сфері як складової загальної політики розвитку текстильної галузі.

Принципами здійснення політики галузевого протекціонізму відповідно агротекстильного виробництва повинні бути наступні:

- розумне, науково обґрунтоване, поступове обмеження імпорту іноземної готової продукції текстильної галузі, сировини та матеріалів. Обмеження повинні враховувати задоволення потреб населення у продукції галузей на мінімальному достатньому рівні і повинно здійснюватися з використанням тарифних та нетарифних методів регулювання. При чому обмеження повинні посилюватися пропорційно розвитку вітчизняного виробництва;

- проведення політики кредитної та інвестиційної експансії щодо підприємств галузі та сировинної бази. Більш пріоритетно здійснювати фінансування процесу розвитку галузі вітчизняними коштами, тому така політика повинна враховувати більш сприятливі умови для інвестування галузі вітчизняними власниками капіталу;

- створення умов для стимулювання внутрішньої конкуренції підприємств галузі, або усунення негативних наслідків відсутності конкуренції. Це є необхідною умовою для розвитку підприємств галузі. Досвід проведення політики протекціонізму у деяких країнах показує, що за відсутності конкуренції підприємства втрачають стимули для розвитку [7]. Однак, є альтернатива створенню внутрішньої конкуренції – правові, організаційні, технологічні заходи по формуванню стимулів розвитку, які дозволять активізувати позитивні процеси навіть у неконкурентному середовищі;

- поглиблення спеціалізації сільськогосподарських підприємств, створення спеціалізованих підприємств по виробництву сировини для галузі;

- підвищення рівня організації у галузі та узгодження інтересів окремих виробників із інтересами галузі в цілому та інтересами держави.

Наведеним принципам задовольняє створення єдиної виробничої системи “сировина – первинна обробка – готова продукція – реалізація” у вигляді агротекстильних об’єднань.

Основними напрями реалізації стратегії є наступні.

I. Удосконалення інституційних механізмів регулювання текстильної промисловості та її сировинної бази.

Регулювання роботи текстильної галузі в умовах ринку повинне забезпечувати баланс загальнодержавних і корпоративних інтересів і визначатися на основі розподілу відповідальності за окремі сфери діяльності агротекстильного альянсу між державою та підприємствами.

II. Удосконалення організаційних форм розвитку текстильної промисловості та її сировинної бази.

На сучасному ринку можна виділити два можливих варіанти довгострокової підприємницької стратегії:

1. масове виробництво продукції звичайної комерційної якості з постійним зниженням цін;

2. випуск спеціалізованих якісних виробів, що мають високі ціни.

На нашу думку, має перспективи такий шлях розвитку текстильної промисловості, як створення специфічних товарів, які не мають аналогів поза ринком України, та несуть здобутки культури та мистецтва українського народу. Текстильна промисловість може активно використовувати нішову стратегію входження у світовий ринок. Але, цей шлях не може бути пріоритетним. Перевагу слід віддавати масовому виробництву продукції широкого вжитку.

В українській економіці створені закінчені виробничі цикли, що мають можливість працювати на власній сировині. Такою галуззю є текстильна промисловість, яка ще зберегла кадровий потенціал, великі основні фонди, які не були у повній мірі зруйновані через специфіку обладнання, науковий та освітній потенціал.

Рослинництво технічних культур та вівчарство, що забезпечують цю галузь сировиною, з 90-х років минулого століття прийшли у занепад. Вівчарство стало неефективним через відсутність попиту на вовняне волокно з боку промислових підприємств.

Вирощування льону на території України має вікові традиції. Причому повне визрівання, а тому і якість луб’яних волокон тут вище, ніж на кліматично більш холодній території Росії, звідси і нижча витратність виробництва. Використання потенціалу наукових розробок може забезпечити конкурентоспроможність льону не тільки на внутрішньому, але й на світовому ринку. Високоякісні лляні вироби,

особливо національного характеру, дуже високо цінуються через специфічні переваги льону – високу міцність та гігроскопічність. Для забезпечення самодостатності економіки сільськогосподарського виробництва льону необхідно вирішення головного завдання – оптимізації витрат та доходів за етапами його виробництва та переробки.

Вівчарство на території України також має глибокі вікові коріння. Наявність крупнішого наукового центру степового тваринництва – НДІ Асканія-Нова, надає можливість використовувати для розвитку найбільш стійкі та перспективні у наших кліматичних умовах породи овець. Відтворення та збільшення поголів'я овець повинно бути обґрунтованим у першу чергу економічно, порівняно із світовими показниками; по-друге, повинна бути врахована спеціалізація вовняного текстильного виробництва.

Слід сказати на користь вовняних текстильних підприємств, що за показниками якості тканини, навіть в сучасних несприятливих умовах, можуть конкурувати на світовому ринку. Отже, треба довести до світового рівня ефективність виробництва, тобто співвідношення вигод та витрат.

Оздоровлення та розвиток льонарства та тваринництва не потребує великих капіталовкладень. Необхідно створити економічні основи привабливості їхнього розвитку, тобто створити можливість гарантованого збуту. Таке завдання не можливо виконати без втручання з боку держави. Необхідне впровадження спеціальних державних програм, що передбачатимуть тарифне митне регулювання надходження вовни з-за кордону та міститимуть прогноз зменшення обсягів імпорту до мінімуму або навіть до повного забезпечення українських текстильних підприємств вітчизняною сировиною.

Відновлення повного технологічного ланцюга “сільське господарство – первинна обробка – текстильне виробництво” повинно бути правильно осмислене з урахуванням того, що ринкові перетворення та економічна криза послабили процеси оновлення, розоривши льонарські та вівчарські господарства. Відродити і розвинути виробництво технічних культур та вовни можливо за короткий період часу 2-3 роки як у сільськогосподарських підприємствах, так і у господарствах населення. У зв'язку з цим, головним завданням сьогодні постає створення ефективної системи вітчизняних технологій на базі перспективних в Україні видів сільськогосподарського виробництва та пов'язаного з ним промислового виробництва.

Однією з основних причин низької продуктивності праці у

сільському господарстві України є його багатогалузевий характер. Багатогалузева структура сільськогосподарського виробництва приводить до того, що сільське господарство не зможе придбати та раціонально використовувати повний набір необхідної сільськогосподарської техніки для механізації виробництв усіх галузей, а промисловість не зможе забезпечити цей набір. З тієї ж причини воно не зможе впровадити індустріальну технологію та мати достатню кількість висококваліфікованих фахівців.

Спеціалізація вирішує ці протиріччя, оскільки передбачає концентрацію факторів виробництва в обмеженій оптимальній кількості галузей або стадій у кожному господарстві, супроводжується їх переводом на промислову основу, сприяє впровадженню індустріальних технологій. Це, у свою чергу, веде до суттєвого збільшення обсягів виробництва продукції та зменшення її собівартості, підвищення рентабельності виробництва та створює умови самофінансування.

В умовах дефіцитного ринку сировини виникає специфічна для новостворюваної інтегрованої системи проблема правильного орієнтування економіки аграрного сектора у напрямку цілеспрямованого вибору виду та кількості вироблюваної в країні сировини. Виробництво технічних культур (льону та бавовнику) та вівчарство може бути здійснено у природно-кліматичних умовах України на відведених для цих цілей земельних угіддях та існуючих виробничих площах вівчарських господарств. Причому, визначальними у розвитку сировинної бази текстильної промисловості повинні бути критерії забезпеченості та важливості. Важливі сировинні ресурси у своєму відновленні повинні регулюватися державою, а ситуація їхнього виробництва своєчасно оцінюватися фахівцями.

Економіку текстильної сировинної бази необхідно формувати свідомо, диференційовано підходячи до якості рослинного та тваринного волокна для того, щоб досягнути гармонії сировинної бази з діючим текстильним виробництвом, з оглядом на його подальший розвиток. Інакше кажучи, при реалізації стратегії повинен бути створений комплекс, що динамічно розвивається, який забезпечує сьогодні та у перспективі виробництво конкурентоспроможної продукції в природно-кліматичних та географічних умовах України.

Висновки. Основні ідеї при розробці стратегічного бачення та місії майбутнього текстильної промисловості та її сировинної бази визначаються як співробітництво виробництв для спільного використання виробничих потужностей, проведення сумісних

досліджень, обміну і узгодження технологічних процесів, просування на ринок продукції створеної об'єднаними зусиллями. Такі формування дозволять досягнути синергетичного ефекту, посилити сумісні можливості всіх ланок українського текстильного виробництва у створенні конкурентоспроможних технологій та виходу на товарні ринки всередині країни та за її межами. Таке бачення і визначає місію майбутнього виробництва.

Література:

1. Кудинова О.А. Необходимо оказать поддержку овцеводческим хозяйствам / Кудинова О.А. // Овцеводство. – 1993. – № 3.
2. Омельченко В.Д. Проблемы щодо конкурентоспроможності продукції української легкої промисловості / Омельченко В.Д. // Легка промисловість. – 2002. - №3. – С.51.
3. Сокол О. Шляхи відродження вівчарства в Україні / Сокол О. // Тваринництво України. – 1998. – №5.
4. Сокол А. Овцеводство Украины: современное состояние и пути возрождения / Сокол А. // Экономика Украины. – 2000. - № 6. – С.66-70.
5. Черній Ю. Аналіз роботи підприємств легкої промисловості України / Черній Ю. // Легка промисловість. – 2002. - №3. – С. 3-4.]
6. Фролова В. Тех стиль / Фролова В. // Бизнес. – 2002. - № 19. – С. 24-27.
7. Капитализм по-датски / О.Ю. Абашкина. Бразилия: формирование «открытой» экономики. / Бунегина И.А. – М.: Знание, 1992. – 80 с. – (Новое в жизни, науке, технике. Серия «Экономика»; №2-3)

Abstract

Naumova L.M.

Strategic priorities and mechanisms of development of the textile industry and its raw materials

Conceptual Principles of the strategy development of the textile industry and its raw materials, which can be laid in the basis of sectoral policy documents. Defined organizational and economic principles of the strategic directions of development.